

» prodiges? Des hommes qui les attestent. Quoi! tous
 » jours des témoignages humains? toujours des hommes
 » qui me rapportent ce que d'autres hommes ont rap-
 » porté? Que d'hommes entre Dieu et moi!» Unde sic.
 Illi miraculis credere non tenentur qui propriis oculis
 ea non conspexerunt: ergo vim probandi non habent
 miracula, nisi ad summam respectu testium oculatorum.

R. Nego ant. Tenemur enim fidem eis adhibere miraculis quæ in dubium rationabiliter revocare non possumus: at fieri potest ut in dubium rationabiliter revocare non possimus miracula quæ tamen propriis non conspeximus oculis: nam multa sunt facta præterita a nobis longe distantia, quæ tamen in dubium nullo modo revocare possumus: talia sunt facta Socratis, juxta ipsum *Rousseau*, *ibid.*; atqui miracula sunt facta sensibilia, tam cognitu facilia quam alia quælibet facta historica: non magis enim multi decipi aut decipere possunt, sive loquendo, sive scribendo, circa prodigia non æquivoca, sed manifesta et publice facta, quam circa naturales eventus: ergo.

Et vero, si Deus efficere teneretur ut singuli eum loquentem audiremus, miracula jam non essent miracula; vel enim secundum regulas uniformes contingerent, vel non: si prius, non essent miracula, nec plus ea miraremur quam animalium generationem, granorum, plantarum ac arborum reproductionem aliaque hujusmodi mirabilia; si posterius, quotidie legibus naturæ diversis modis derogaretur, et nihil esset certum. Ergo.

Inst. 1°. Fidem adhibere miraculis non tenemur nisi sint certissima: at miracula præterita non possunt esse respectu nostri certissima: ergo.

R. Nego min. propter rationes jam allatas. Tam enim miracula certa esse possunt respectu nostri, quam facta historica: sed quædam facta historica sunt respectu nostri certissima, fatentibus ipsis adversariis: ergo.

Inst. 2°. Testimonium unius aut alterius hominis est fallibile: at sæpe miracula præterita testimonio unius aut alterius hominis duntaxat constant, nempe respectu

imperitorum apud Christianos, et omnium apud gentiles: ergo.

R. 1°. Hæc objectio deistas remove non deberet a credendo; ibi enim de imperitis agitur, et ipsi inter imperitos se annumerandos non putant. Ergo.

R. 2°. Nego min. Etenim de miraculi essentia non est ut illius existentia testimonio unius aut alterius hominis duntaxat nitatur: factum quippe consuetis naturæ legibus derogans potest esse non solum sensibile, sed coram multis patratum, sed publicum, et talibus veritatis characteribus vestitum ut in dubium rationabiliter revocari non possit.

Sic qui apud Christianos nascuntur, vix balbutientes, a parentibus vel ab Ecclesiæ ministris ea audiunt facta quibus religio Christi fundatur; eadem quotidie vident in monumentis consignata, videlicet in festis Nativitatis, Epiphaniæ, Passionis, Mortis et Resurrectionis Christi, in solemnitate Pentecostes, in festivitatibus sanctorum Martyrum, in templis ubique erectis, in mirifica religionis propagatione et ejus ubique diffusionem; multos audiunt doctos sicut et indoctos de iisdem factis tanquam verissimis loquentes. Quo majorem acquirunt ætatem et experientiam, eo magis in cognitionibus istis proficiunt ac confirmantur: sicque tam certo miracula cognoscunt quam facta suæ gentis, v. g., bella, victorias, seriem principum qui eam rexerunt. At dici non potest quod imperiti hæc gentis suæ facta testimonio tantum unius aut alterius hominis cognoscant. Ergo *a pari*, etc.

Eandem ferme vim habet argumentum istud respectu gentilium apud quos Evangelium prædicatur; qui enim fidem christianam amplectuntur, non ideo miracula credunt quia ab uno vel ab altero missionario referuntur, sed quia ex diversis adjunctis prudenter judicant illa eo modo facta esse, quo in Evangelio describuntur: eorum autem motiva deducuntur tum ex numero præconum eorundemque agendi ratione ac loquendi modo, tum ex testimonio Christianorum qui diversis de causis ad has vel vicinas regiones appellunt; tum ex inspectione libro-

rum Novi Testamenti qui exhibentur, aliorumque librorum religionis in linguam vulgarem conversorum; tum ex auctoritate librorum Veteris Testamenti, qui cum Judæis ubicumque nunc existunt; tum ex mira quæ inter varias utriusque Testamenti partes elucet concordia.

Quando missionarii sacrum ministerium apud ethnicos exercent, primo illis ostendere conantur quam absurda sit eorum religio, deinde unitatem Dei ejusque attributa explicant, cultum ipsi exhibendum esse demonstrant, præcepta moralia evolvunt: ordinarie tam lucida, tam perfecta hæc præcepta primo intuitu apparent, ut statim judicentur vera. Deinde altissima proponuntur mysteria, in quibus summa Dei benignitas et maxima religionis majestas refulget. Narratur historia præcipuorum miraculorum aliorumque factorum quæ ad religionis christianæ institutionem et propagationem pertinent. Hæc autem ita videntur concatenata ut qui cupiditatibus non captivantur facile ea credant.

Præterea, quamvis testimonium unius aut alterius ex natura sua sit fallibile, non sequitur illud nunquam generare certitudinem; nam fieri potest ut, ex circumstantiis, omnem excludat erroris formidinem. Sic quotidie, absque errandi formidine, nonnulla credimus facta ex relatione unius aut alterius testis, cujus sagacitatem et veracitatem novimus. Porro gentiles judicare possunt divinos Evangelii præcones, qui, nulla spe humana ducti, tanta percurrunt spatia, tantos subeunt labores, tantis et tam frequentibus se exponunt periculis, non esse mendaces, præsertim cum illos videant tantis coruscantes virtutibus.

Insuper, Deus non semel prædicationem Evangelii apud gentes ethnicas evidentibus confirmavit prodigiis: sic vestigia S. Francisci Xaverii illustravit.

Innumeris viis occultis agere potest in mentes, sicut nunc in mentes infantium et imperitorum apud Christianos agit, eas nempe illuminando et pia motione ad credendum inclinando. Inde fit quod illæ simplices animæ videant religionem christianam rationi esse conformem,

miseriæ humanæ necessariam, et quodam modo sentiunt eam esse veram. Quod sic exprimit *Pascal, Pensées, ch. 6, Foi sans raisonnement*: «Ceux que nous voyons chrétiens sans la connaissance des prophéties et des preuves, ne laissent pas d'en juger aussi bien que ceux qui ont cette connaissance: ils en jugent par le cœur, comme les autres par l'esprit. C'est Dieu lui-même qui les incline à croire, et ainsi ils sont très-efficacement persuadés.» Ergo, etc.

Obj. 3º. Miracula sunt tantummodo facta consuetis naturæ legibus opposita: atqui hujus modi facta voluntatem Dei per seipsa non manifestant: ergo.

R. Dist. min. Voluntatem Dei non manifestant, si considerantur seorsim a circumstantiis in quibus peraguntur, vel ab interpretatione illius cujus ministerio Deus utitur, *concedo*; secus, *nego min.* Equidem, si miracula considerarem independentem a circumstantiis, v. g., si hodie solem in cursu stare videremus, nihil inde concludere possemus; sed ubi speciales adsunt circumstantiæ, vel interpretatio illius cujus ministerio Deus utitur, miracula aliquid significant: id autem quod significant necessario verum est, alioquin Deus falsum approbaret; quod repugnat. Ergo.

Inst. 1º. Fieri potest ut qui profert doctrinam tanquam a Deo revelatam, delusus fuerit, meras imaginationes aut quosdam aeris motus vel sonos pro supernaturali loquela sumens, vel decipere intendat; ergo.

R. Nego conseq. Non quidem impossibile est aliquem, per quædam imaginationis deliramenta aut per nonnullas sensuum turbationes, delusum fuisse; nec etiam repugnat aliquem intendere alios per revelationem suppositam decipere. Verum delusus aut delusor narrationes suas veris non confirmaret miraculis, alioquin error in ipsum Deum refundendus esset. Ergo.

Inst. 2º. Deus permittit sacramenti ministrum potestate sibi divinitus concessa abuti: ergo permittit potest ut miraculorum minister eis ad decipiendum abutatur.

R. Nego conseq. et paritatem. Ratio disparitatis est,

quod homines naturali propensione impellantur ad credendum Deum per miracula loqui : unde, si Deus vera patraret aut patrari permetteret miracula in gratiam erroris, ipse ad errorem impelleret : contra vero, cum homines naturali et invincibili propensione non ferantur ad credendum ministrum sacramentorum ea semper licite ac valide administrare, error, si quis existat, in Deum refundi non potest. Insuper, miraculum est factum contingens in casu particulari, Deo sic volente, ab aliquo patratum. Sacramentum vero est signum modo permanenti institutum quo quis, sicut re alia, abuti potest. Ergo.

Inst. 3°. Fieri potest ut dæmones quædam faciant opera extraordinaria, vires humanas superantia, ad suadendam falsitatem : at in ea hypothesi nullum daretur signum quo miracula ab hujusmodi prodigiis tuto secerentur : ergo.

R. 1°. De potestate dæmonum alibi diximus, in *Metaphysica*, ubi *De angelis*, et hic tractare non intendimus.

R. 2° *Nego min.* Nam 1° si prodigium sit inutile, ridiculum, indecorum, aliquid crudelitatis, obscenitatis, fraudis vel cujusvis criminis admixtum exhibeat, sive in operatione externa, sive in effectibus ejus, Deo tribui non potest, quia repugnat Deum consuetis naturæ legibus derogare ad illicita confirmanda aut perficiendas nugas : *Sanctus est enim in omnibus operibus suis.* (Psal. cXLIV.) Hinc quædam prodigia apud veteres paganos celebrata, ut aqua in cribro delata et non effluens, cos novacula incisa, humanæ sunt imposturæ, vel diabolicæ operationes. Eodem modo pronuntiandum est de famosis *convulsionibus* Jansenistarum : quis enim credere potest Deum leges naturæ suspendere aut eis derogare ut homines ad pietatem se exercentes excruciet, ab eis clamores, dentium stridorem, membrorum contorsiones, saltus incompositos extorqueat? Similiter quæ tendunt ad solam curiositatem, ostentationem, superbiam, qualis fuisse refertur ascensio Simonis magi per aerem coram Nerone, a Deo venire nequeunt. 2° Si, e contra, factum adeo sit splendidum

ut actionem Auctoris naturæ evidenter arguat, v. g., resurrectio mortuorum, subita morborum sanatio, panum multiplicatio, super aquas deambulatio, etc.; si appareant hujusmodi facta numerosa, pro circumstantiis varia, opportuna, ad vocem loquentis prodeuntia, soli Deo tribui possunt. Ergo, etc.

Obj. 4°. Ope magnetismi nunc stupendi producuntur effectus qui mirationem excitant et tamen nihil probant; ergo, etc.

R. Nego conseq. Nam 1° plures saltem extraordinarii magnetismi effectus a multis, post longas experientias, rejiciuntur ut falsi; 2° si veri sint, haberi debent ut effectus causarum naturalium nobis ignotarum; nulli enim producuntur absque mediis quibusdam physicis, prius saltem adhibitis. Quot in ordine naturali alii existunt effectus quos explicare non possumus! Nulla est similitudo inter magnetismi prodigia et facta in libris sacris exhibita ut miraculosa. Ergo, etc.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE PROPHETIIS.

Vox prophetia a duobus verbis græcis venit, $\pi\pi\omicron$ ante, et $\varphi\eta\lambda\iota\delta\iota\sigma$: unde formatæ sunt voces latinæ, *prædicere*, *prædictio*. Prophetia autem recte definitur : *Prædictio certa eventus futuri qui in causis naturalibus ab intelligentia humana prævideri non potuit.*

Quatuor, juxta omnes, requiruntur conditiones ut prædictio alicujus eventus vera sit prophetia : scilicet, 1° ut ante eventum facta fuerit; 2° ut eventus contingat et prædictioni consentiat; 3° ut in causis naturalibus prævideri non potuerit; 4° ut consensio eventus cum prædictione casui fortuito tribui non possit. Necessitas hujusmodi conditionum per se patet.

Eædem recurrunt quæstiones circa prophetiam ac circa miraculum, videlicet 1° an sit possibilis; 2° an certo cog-

nosci possit; 3° an vim habeat probandi veram esse doctrinam in cuius gratiam editur. His quæstionibus persequentibus propositione s responsuri sumus.

PROPOSITIO PRIMA.

Prophetia est possibilis.

Prob. Prophetia est possibilis si Deus quosdam noscat eventus futuros qui in causis naturalibus prævideri non possint. et si eos hominibus prænuntiari possit: atqui hæc duo certa sunt. 1° Deus quosdam noscit eventus futuros qui, etc., nam, ut pote infinitus in scientia, universa novit, et præterita, et presentia, et quæcumque futura, etiam contingentia et libera, ut contra deistas in Philosophia probatur: porro, inter hæc futura, multa sunt quæ in causis naturalibus prævideri non possunt, v. g., natiuitas hominis qui circa ducentos annos venturus est, nomen ejus, præcipuæ ipsius vitæ actiones; certum est enim hæc in causis naturalibus prævideri non posse. Ergo 1°. 2° Eventus illos quos perfecte noscit, Deus manifestare potest hominibus; aptissima enim ipsi non desunt media quibus homines alloqui possit: vel 1° per inspirationem internam, certam quarundam veritatum cognitionem mentibus imprimendo; vel 2° clara voce; vel 3° per visionem, res futuras manifestando prophetae ut præsentibus; vel 4° per somnia, etc. In his casibus signa indubitata locutionis suæ dare potest Deus; id a nemine negari potest, sicut ostendimus supra, ubi de revelatione in genere. Ergo.

PROPOSITIO SECUNDA.

Prophetiarum existentia certo cognosci potest.

Prob. Ad hoc enim tria sunt requisita, videlicet 1° ut futurus eventus certo prænuntiatus fuerit; 2° ut eo modo contigerit quo fuit prædictus, et 3° ut clare videatur illum in causis naturalibus prævideri non potuisse, nec casu fortuito cum prædictione concordari: atqui hæc tria

possibilia sunt. 1° Prædictio futuri eventus est factum ex natura sua sensibile et eodem modo cognoscibile ac alia facta historica. 2° Idem dicendum est de prædictionis adimpletione; eventus quippe cum suis circumstantiis est factum historicum. 3° Ex natura eventus et ex adjunctis facile dijudicari potest an ejus prævisio causis naturalibus, vel illius exsecutio casui fortuito tribui possit; v. g., si agatur de futuris liberis longe ante eventum prænuntiatis, quæ tempore statuto cum circumstantiis descriptis apprime contingant. Ergo.

PROPOSITIO TERTIA.

Prophetiæ vim habent probandi veram esse doctrinam in cuius confirmationem eduntur.

Prob. 1° Miracula habent vim probandi veram esse doctrinam in cuius gratiam patrantur: sed in omni prophetia verum existit miraculum; cum eventus futurus qui prædicitur, in causis naturalibus prævideri non potuerit, necesse est igitur ut causa supernaturalis interveniat: ergo verum adest miraculum.

2° Vim quam habent miracula probandi veram esse doctrinam in cuius gratiam patrantur, præcipue deducimus ex naturali propensione qua ferimur ad iudicandum ea esse divinæ voluntatis signa: atqui eadem propensione ferimur et omnes feruntur ad iudicandum prophetias characteribus supra expositis munitas, divinæ voluntatis esse signa; non minus enim inclinamur ad credendum divinam in eis esse operationem quam ad iudicandum miracula a Deo patrari: ergo. Ipse *Rousseau*, *Emile*, 4: « Et pourquoi les prophéties ne font-elles pas » autorité pour vous? Pour qu'elles la fissent, il faudrait » trois choses dont le concours est impossible; savoir, » que j'eusse été témoin de la prophétie, que je fusse témoin de l'événement, et qu'il me fût démontré que cet événement n'a pu cadrer fortuitement avec la prophétie. » Si qua ergo existeret prophetia his conditionibus

munita, vim haberet, juxta adversarios, probandi, etc.; porro dari possunt hujusmodi prophetiæ: ergo.

1° Fieri potest ut iidem homines sint testes oculati et prophetiæ et ejus eventus, quod pluries revera contigit, ut narratur in libris sacris. Sic Moyses annuntiabat Pharaoni horam qua plagæ Ægypti incipere et desinere debebant: Elias, Eliseus pluresque alii regibus Juda et Israel prædixerunt eventus quorum futuri erant et revera fuerunt testes: sic Apostoli et innumeri Judæi qui audierant Christum passionem suam, mortem, resurrectionem et ascensionem prænuntiantem, hæc propriis oculis viderunt completa: sic generatio de qua Christus dixerat: *Non præteribit, donec omnia fiant*, testis fuit excidii Hierosolymitani et omnium calamitatum quas obventuras tam graphice prædixerat, ut legitur apud Matth. xxiv.

2° Constare potest consensionem inter eventum et prædictionem casui fortuito tribui non posse. Si enim non solum facti substantia prædicatur, sed variæ illius circumstantiæ ex occultissimis naturæ legibus, vel ex libera hominum electione pendentes describantur; si non una aut altera, sed multæ edantur prophetiæ idem habentes objectum, et tamen cunctæ ad apicem impleantur, luce meridiana clarius est concordiam inter eventum et prædictionem casui fortuito tribui non posse: atqui demonstrabimus postea tales existere prophetias. Ergo.

Notandum tamen nos non admittere trium conditionum a *Rousseau* positarum necessitatem: non enim requiritur ut idem homo sit testis prophetiæ et eventus: sufficit testem eventus certo noscere prophetiam antea factam, ut diximus in 2^a propositione.

Hic autem prophetiarum existentiam non discutimus nec inquirimus, sed tantum earum qualitates speculative et in genere sumptas.

Objiçuntur Sibyllarum vaticinia, quæ a multis, etiam a Patribus, prolata fuerunt ut vera oracula a Deo non venientia; videatur P. *Baltus*, *Réponse à l'histoire des Oracles de Fontenelle*.

R. Absolute non repugnat Deum veritatem per Sibyllas quandoque dixisse, sicut olim per Balaam.

Cæterum, supposito quod vaticinia Sibyllis tributa a Deo non venerint; aut meræ fuerint imposturæ, ut volebat *Fontenelle*, et nulla est difficultas; aut dæmonum erant opera, ut contendebat *Baltus*, et tunc applicari possunt ea quæ supra diximus agendo de prodigiis a dæmonibus factis.

Quæritur an prophetiæ majorem vel minorem habeant vim probandi quam miracula?

R. 1°. Certum est miraculum evidenter divinum vim habere probandi, independenter a prophetiis: nam Moyses et Apostoli missionem suam probaverunt per miracula quæ non fuerunt prænuntiata, vel quorum prædictio testibus eventus non erat nota, nempe gentibus: ipse Christus divinitatem suam ex miraculis, sine ullo respectu ad prophetias, ostendit, v. g., ex sanatione paralytici, ex restitutione visus cæco nato, etc. Item Apostoli ex sanationibus per miraculum factis missionem suam probant. Ergo.

R. 2°. Prophetiæ vim habent per se et independenter a miraculis probandi veram esse doctrinam in cujus gratiam eduntur. Nam 1° Christus, post resurrectionem, discipulos euntes Emmaüs docens, incipit a *Moyse et omnibus prophetis*, Luc. XXIV, 27; de miraculis nihil dicit. 2° Apostoli sæpe solas allegant prophetias, ut in pluribus locis Actuum Apostolorum legitur. 3° Sæpissime sancti Patres alique religionis christianæ defensores argumenta ex solis prophetiis, sine respectu ad miracula, educunt. 4° Prophetia, *ex dictis*, est opus tam divinum quam miraculum. Ergo.

R. 3°. Cum miracula et prophetiæ sint pariter opera vires humanas superantia, eandem habent vim intrinsicam probandi veram esse doctrinam in cujus testimonium proferuntur: vis autem externa pendet a variis circumstantiis talis miraculi aut prophetiæ.

R. 4°. Veræ autem prophetiæ eodem modo secerni possunt ab humanis imposturis vel a dæmoniorum

oraculis, quo vera a falsis distinguuntur miracula.

De potestate angelorum et dæmonum relative ad prophetias egimus in institutionibus nostris Philosophicis, 10^a edit., de Angelis, cap. 8.

De his omnibus circa revelationem quæstionibus, utilissime legetur opus inscriptum: *Censure de la faculté de Théologie de Paris contre le livre intitulé: Emile ou l'Education* (Cours complet de Théol., t. II).

PARS SECUNDA.

DE RELIGIONE JUDAICA.

Probavimus in *Institut. philos.* necessariam, sed insufficientem esse religionem naturalem; modo autem statuimus revelationem esse possibilem et necessariam: indicavimus signa quibus illius existentia constare possit. Nunc vero inquirendum est an existat. Quatuor religiones gloriantur se revelationem habere, nempe judaica, christiana, mahumetana et pagana: unica autem potest esse vera. Fatentur deiste religionem paganam et mahumetanam esse falsas. Christiana cum judaica essentialiter colligata est, imo ad originem mundi ascendit, cum Christus, ipsius caput, a primis patriarchis fuerit expectatus tanquam lapsi protoparentis totiusque generis humani reparator. Itaque sedule examinandum est quid de religione judaica, deinde quid de christiana sentiendum sit. Triplex circa religionem judaicam proponitur quæstio: 1° an sit vera; 2° an sit divina; 3° quamdiu esset duratura; seu de ejus veritate, divinitate et duratione. Unde in hac parte tria erunt capita, quibus prævium præmittemus caput de religione primæva.

CAPUT PRIMUM.

DE RELIGIONE PRIMÆVA.

Inter recentiores deistas plurimi contendunt hominem e manibus Creatoris prodiisse cum sola facultate cogitandi ac ratiocinandi, et omni cognitione destitutum. In hac hypothesi, homines debuerunt propriis viribus ideas intellectuales sibi efformare, sermonem instituere, societatem inire, ad notionem divinitatis et cultus illi exhibendi devenire. Cum multos conspexerint effectus stupendos in natura sensibili, causas illorum naturali curiositate quærentes, varias pro variis effectibus sibi finxerunt, eas velut deos habuerunt; sicque natus est polytheismus; prima omnium religio, cui post plurima sæcula successit theismus. Ita *Hume* et alii plures præsertim posterioris sæculi philosophi. Quid de tali suppositione sentiendum sit per sequentes statuemus propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Prima religio non fuit polytheismus, sed theismus.

Prob. Si antiquiores mundi annales percurrimus, semper videmus populos a perfectiori ad minus perfectam religionem descendere, a spiritualismo ad cultum siderum, a cultu siderum ad cultum objectorum sublimarium, ad cultum hominum, ad cultum animalium, ad cultum plantarum, etc. Hoc constat exemplo Chaldæorum, Persarum, Medorum, Aegyptiorum, Græcorum, Romanorum, et maxime Judæorum, qui certe a theismo sæpe ad polytheismum transierunt. Ergo systema *Hume* aliorumque incredulorum circa originem po-